

DE KRACHTENKALEIDOSCOOP IN BELARUS

Door: Victor A.C. Remouchamps en Charlef Brantz

Datum: 1 september 2020

Inleiding

Beelden van massale demonstraties in de straten van Minsk hebben tijdelijk de rampberichtgeving over COVID-19 en de klimaatverandering van de voorpagina's en websites van vele westerse mediabronnen verdreven. Herhaaldelijk wordt gesproken over het nieuwe krachtenveld in Belarus en de sturende rol van de oppositie heeft door het drievrouwschap dat in het artikel *"Protesteren op poreuze Barricades"* genoemd is, een gezicht gekregen. De oppositie is een term die het beeld oproept van een homogene groep mensen met een duidelijke visie op de toekomst en een helder plan om die visie te realiseren. De afgelopen weken rijst echter de vraag of die uitleg wel van toepassing is op de anti-Lukashenko krachten die de schermen en websites vullen. Wie schuilen achter die term en wat zijn hun ideeën voor het andere Belarus? Belangrijker, is die oppositie sterk genoeg om de muren van de Poetin-Lukashenko burcht te slechten?

De Oppositie

Svetlana Tichanovskaya

Sergei Tichnovsky

Veronika Tjepskala

Valerie Tsjakala

Maria Kolesnikova

De "Oppositie".

Het is duidelijk dat de ontwikkelingen in Belarus niet bij iedereen met hetzelfde enthousiasme worden begroet. Wat in mei 2020 begon als een reguliere campagne voor het presidentschap van het land, is in augustus tot ieders verbazing in binnen- en buitenland, uitgegroeid tot een volksbeweging die hardnekkig eist dat Lukashenko moet aftreden, omdat hij - ondanks de gefalsificeerde verkiezingsuitslag - nog steeds beweert de verkiezing op een wettige manier gewonnen te hebben.

In de aanloop naar de verkiezingsdag is Svetlana Tichanovskaya naar voren geschoven om in de politieke arena de strijd met Lukashenko aan te gaan, en werd daardoor de icoon van het anti-Lukashenko verzet. Het is onduidelijk waarom juist zij om het presidentschap wilde strijden, omdat zij net als Veronika Tsjepkala geen enkele ervaring heeft met het politieke handwerk en het organiseren van een achterban, laat staan een regering. Alleen Kolesnikova heeft als coördinator van de verkiezingscampagne van Viktor Barbaryka¹ bevestigd, politieke ambities te hebben. Wie zijn die drie leden van het drievrouwenschap en wat vertegenwoordigen zij?

Svetlana Tichanovskaya

Tichanovskaya is net als Tsjepkala de echtgenote van een van de drie tegenstanders van Lukashenko in de strijd om de politieke macht in Belarus. Svetlana Tichanovskaya is de echtgenote van Sergij Leonidovich Tichanovsky, een in Belarus en Rusland bekende activist die een naam heeft gevestigd door zijn You-Tube kanaal "*Country For Life*",² een uitlaatklep voor de doorsnee Belarus en zijn blogactiviteiten. Naar verluidt blijkt hij zijn geld veilig in Rusland geparkeerd te hebben. In 2017 liet hij een videofilm maken, waarin hij verklaarde dat "*Belarus altijd deel had uitgemaakt van Groot Rusland*". Een nauwelijks pro-Europa getint standpunt dus. Toen hij in mei 2020 verklaarde zich kandidaat te willen stellen voor het presidentschap, werd hij twee dagen daarna gearresteerd³ en vastgehouden. Svetlana, een lerares Engels zonder enige politieke ambities, besloot zich als kandidaat te registreren en leverde de benodigde 100.000 handtekeningen in om mee te kunnen doen aan de verkiezingen. Haar op 20 mei vrijgelaten echtgenoot reisde het land rond om haar kandidatuur te promoten. Hij gebruikte de slogan "*stop, coakroach*" - een verwijzing naar het sprookje van de Russische auteur Kornei Chukovsky - en de slipper om kakkerlakken dood te slaan werd het symbool van de beweging. Daarom noemde de activist Franak Viachorka de Tichanovsky-acties de "*Slipper Revolution*". Tichanovsky werd op 29 mei in Hrodna opnieuw gearresteerd en vastgezet.

Svetlana wilde volgens haar alleen president worden om politieke gevangenen vrij te kunnen laten en een half jaar later echte vrije verkiezingen te houden: "*Het belangrijkste is dat alle eerlijke mensen in Wit-Rusland nu een gemeenschappelijk doel hebben: nieuwe eerlijke verkiezingen. Eén persoon kan niet beslissen voor tien miljoen mensen...Over de banden met Rusland zei ze: "Goede betrekkingen met Moskou, ja; een unie met Rusland, niet nodig."* In een van haar commentaren

bestempelde zij Rusland als *“Big Brother”*, waarbij het niet duidelijk werd of ze dat in positieve dan wel negatieve zin bedoelde. Aan de andere kant verklaarde ze onlangs in een interview in haar huidige verblijfplaats Vilnius, dat haar oppositie niet *“pro-Westen en niet pro-Rusland was”* en liet in het midden welke kompasrichting haar Belarus zou gaan volgen. Getoetst aan de visie van haar echtgenoot, een merkwaardige uitspraak.

Veronika Tsjepkala

Veronika is getrouwd met Valerie Tsepkało/Tsjepkala, een Belarussische politicus, diplomaat en stichter van het Belarus Hi-Tech park, het grootste IT centrum van Midden- en Oost-Europa. Tsepkało presenteert zich tegenwoordig bij de VN als de Belarus-expert in informatie - en communicatietechnologie en heeft zitting in de IT adviesraad van de Secretaris-generaal.

Het echtpaar Tsjepkala/Tsepkało.

Tsjepkala startte zijn politieke carrière als medewerker aan de USSR ambassade in Helsinki en werkte nauw samen met agenten van het 1ste Directoraat van de KGB (nu FIS: *Foreign Intelligence Service*). Hij was een partner van Valery Skurlatov, een extreemrechtse Russische politicus die samen met Tsjepkala de *Russian Revival Party* oprichtte. Een politieke partij die herstel van de grenzen van de voormalige USSR als doelstelling had.

Hij startte zijn presidentiële campagne op 8 mei 2020 en had zijn echtgenote Veronika Tsjepkala aangesteld als zijn *“campagne coördinator”*. Op 2 juli verklaarde hij in een van zijn eerste interviews: *“I would like to restore respect for ALL citizens of Belarus. I would like to return respect for everyone, no matter who you are, how old and how sick you are. I want to return a respectful attitude to all people of our country.”* Tijdens die persconferentie wees hij op de achilleshiel van Belarus: *“the biggest threat for Belarus is an inefficient economy, an archaic system of government, and poverty. It’s long past time to reject the obsolete system of government where one person’s mood sets the tone for the whole nation, every day”* en hij besloot het interview met de uitspraak: *“It’s time to give back the power to the people of Belarus... I would like to see the country as a*

normal European country, where the parliament will reflect the interests of the constituency of their people, not reflect the vision of only one person.” Mooie uitspraken die het goed zouden doen in westerse hoofdsteden en vooral bedoeld waren om de ontevreden anti-Lukashenko massa aan boord te krijgen.

Nadat de Centrale Kiesraad op 30 juni had verklaard dat van de door Tsjepkala ingediende 160.000 handtekeningen er slechts 75.000 geldig waren, minder dan de vereiste 100.000, en hij door justitie opgepakt dreigde te worden, werd de grond hem te heet onder de voeten en samen met zijn kinderen vluchtte hij op 24 juli naar Rusland. Daar schreef hij een brief aan Poetin om mee te werken aan *“vrije presidentsverkiezingen!”* Zijn echtgenote volgde hem op de dag van de verkiezingen, op 9 augustus, en voegde zich in Moskou bij haar gezin. Op 19 augustus is het gezin Tsjepkala in Polen gesignaleerd.

Maria Kolesnikova

Der Dritte im Bunde is de enige van de drie, die wel duidelijk heeft gemaakt dat ze politieke ambities koesterde. Zij steunde de kandidatuur van Babaryka en toen die gevangen gezet werd, besloot ze de honneurs waar te nemen en zich naast Tichanovsky en Tsjepkala aan te melden om deel te nemen aan de verkiezingen. Zij is de enige van het drievrouwenschap die nog steeds in Belarus het anti-Lukashenko verzet in goede banen probeert te leiden. De voormalige concertfluitiste gelooft dat een verandering van het regime alleen van binnenuit zonder hulp van buitenaf gerealiseerd moet worden: *“It is very important we have and feel this support, but also with this situation with Russia we have to make it by ourselves.* Om een plan uit te werken voor een machtsoverdracht probeert ze als prominent lid van het *Presidium van de Transnationale Raad* een dialoog op

gang te brengen tussen oppositie, autoriteiten binnen de Belarus samenleving en de Lushenko-regering.

Viktar Babaryka (1963).

In 2017 nam ze via Facebook contact op met Babaryka die toentertijd al twintig jaar directeur was van *Belgazprombank*,⁴ een financiële tak van *Gazprom*, en zich inspande om de gehele energiesector van Belarus onder Russische controle te krijgen. Ze vroeg hem toen of hij een

uitwisselingsprogramma tussen Duitsland en Belarus wilde sponsoren. Toen ze hem een jaar later in persoon sprak, bleek haar dat beiden gedeelde inzichten en waarden hadden. Toen Babaryka ontslag nam als directeur van *Belgazprombank* om deel te nemen aan de verkiezingen, aarzelde ze niet om in zijn verkiezingsteam te stappen: Tijdens een interview maakte hij duidelijk hoe hij over de relatie Belarus-Rusland dacht:

“Any relations between the countries should be based on the three most important principles. All the others are allowed to say: “My country is the 1st” (my country is the number one), but when Belarus says so, it is answered: “Well, how is it, it must be with someone else. But Belarus has the right to such a position. In addition, all unions and relations should be based on the principle of win-win (double win) or, as some jokers say, lose-lose (double lose). And the third, it is fundamental, is not to touch upon the issue of losing sovereignty and not to form dependencies.... I don't think alliances when one country depends on another are right and good...It seems to me that it is advantageous for any country to have calm, balanced partners who can discuss economic topics from the point of view of mutual benefit, not just “you give us and we give you nothing” or “some day afterwards”. Our current leader said: after 26 years we have no friends left, only enemies are around. It seems to me that such a partner, who makes the whole world his enemy, is hardly interesting to anyone”.

Babaryka werd op 18 juni al gearresteerd op grond van “niet aangeven van inkomen” en het “financieren van de campagne met buitenlandse fondsen”. Het was voor de buitenwereld helder dat het Kremlin een dikke vinger in de pap had gehad.

Het feit dat Kolashnikova zich aansloot bij de andere twee vrouwen duidelijk dat zij een van Rusland onafhankelijke politieke koers wilde varen. In een interview verklaarde zij desgevraagd: “Ik sta volledig achter zijn standpunten”.

Vrienden voor het leven?

The 8 december 1999 Russian-Belarusian Agreement.

Het wordt met de dag duidelijker dat Lukashenko en Poetin regelmatig contact hebben en Poetin is gevraagd om hulp te bieden bij de bestrijding van de onrust in Belarus.

Today on the table is not the implementation of all the provisions of the existing treaty, but rather its revision and possible update. This is due to the evolution of the bilateral relations since the signing of the treaty, and the fact that there are other integration projects, which Belarus and Russia are parties to. First of all, the Eurasian Economic Union and the treaty regulating its activities. Nevertheless, given the constant media references to the 1999 treaty and for a better understanding of the current negotiating context, it is important to recap the main provisions of the document.

Parity-Based Integration

The Treaty on the Establishment of the Union State of Belarus and Russia was signed on December 8, 1999 and became a kind of pinnacle in the series of bilateral documents signed in the second half of the 1990s. These include:

- *Treaty on the Formation of the Community of Russia and Belarus (concluded on April 2, 1996);*
- *Treaty on the Union of Belarus and Russia (April 2, 1997);*
- *Charter of the Union of Belarus and Russia (May 23, 1997);*
- *Declaration on the Further Unification of Russia and Belarus (December 25, 1998).*

The 1999 treaty consists of 7 sections and 71 articles. It proclaims "a new stage in the process of the unification of the peoples of the two countries." At the same time, the document is based on the principle of parity, since the stipulated mechanisms preclude the possibility of the adoption by the bodies of the Union State (UnS) of any decisions without the consent of the Republic of Belarus.

Blijkbaar is dat verzoek gehonoreerd. Op 12 augustus landden twee Tupolev-134AK van de Russische *Aerospace Forces*, die normaliter gebruikt worden door Russische officieren op het niveau van *Deputy minister* van Defensie. Zij landden samen met een grote groep stafpersoneel. Een deel van deze groep zal zich concentreren op het ondersteunen van de staatsmedia, waardoor nieuwsgaring volledig in Russische handen zal komen. In het artikel "*Wel of niet Lukashenko*" is benadrukt dat rond 600 man sterke veiligheidstroepen per militaire colonne zijn aangekomen in Minsk.

Mikhail Babich (1969).

Moskou heeft ook al een mogelijke steun voor Lukashenko aangewezen: Mikhail Babich, Ruslands ambassadeur in Belarus. Hij heeft stevige banden met de KGB en FSB/FIS en in zijn functie van ambassadeur heeft hij de ruimte om een aantal destabiliserende activiteiten te starten zoals de inhuur van HUMINT (*human intelligence*) bronnen in termen van hooggeplaatste Belarussische militairen en ambtenaren, regionale en landelijk zakenlieden en regionale autoriteiten. Babich is ook een gerespecteerd lid van de Russische Veiligheidsraad. Binnen dat kader was hij de architect van de annexatie

van de Krim en de integratie van Belarus in de *“Uniestaat van Rusland en Belarus”*.

Het doel van die acties is onverhuld:

“Politieke druk op Lukashenko opschroeven; hem isoleren op het (inter)nationale politieke podium en zijn positie als politieke leider uithollen. De randvoorwaarden creëren om hem te doen vervangen door een Russische stroman in Minsk, met een politieke agenda die in het verlengde ligt van het geopolitieke en regionale beleid van Moskou en tegelijkertijd geloofwaardig genoeg is om de volksbeweging in Belarus te doen verzanden”.

Sterk genoeg om de muren van de Poetin-Lukashenko burcht te slechten?

Dat was de vraag die in de inleiding gesteld werd. Volgens Maria Kolesnikova moet de verandering van binnenuit komen. Wie is dan die charismatische leider die in staat is om de volkswoede te sturen, de val van Lukashenko te realiseren en de invloed van Moskou buiten Belarus grenzen te houden? In het verlengde rijst de vraag of de koploze gefragmenteerde volksbeweging - net als in de Oekraïne - in staat zal zijn om met niets anders dan psychische middelen, Lukashenko en zijn kliek te overtuigen dat verzet tegen een afzetting kansloos is en hij beter Minsk kan inruilen tegen een *datsja* in de omgeving van Moskou, de Krim of een Arabisch land? Voorlopig moet iedereen dat antwoord schuldig blijven en dus....

¹ Viktor Barbaryka een bankier en filantroop die onverwachts in 2020 aankondigde politieke ambities te hebben, werd door de regering van Belarus uitgesloten van de verkiezingen vanwege politiek gemotiveerde illegale financiële activiteiten .

² *By May 2020, Tikhanovsky's YouTube channel had garnered 140,000 subscribers; by mid-July 2020, it had reached 243,000 subscribers, more than 12 times the number of subscribers to the state-run Belarus 24 satellite channel.*

³ Hij wordt door *Amnesty International* gekwalificeerd als een *“prisoner of conscience”*.

⁴ De bank die onder meer de militaire agressie in Georgië, Oekraïne en Syrië financierde.